

РАДИВОЈ РАДИЋ

КАИО СЕ
СТИДИ

DEVOLUTA

Радивој Радић

КЛИО СЕ
СТИДИ

Против злостављања
историјске науке

Београд, 2016.

ПРЕДГОВОР

Књигом *Срби пре Адама и после њега. Историја једне злоујошребе: слово иројив „новоромантичара“*, чије се прво издање појавило 2003, друго допуњено 2005, треће допуњено 2011. и четврто неизмењено 2015. године, покушао сам да историјску науку одбраним од насртљивих, бучних и неутемељено самоуверених псеудоисторичара. Циљ ми је био да нашој средини, која је одувек гајила нарочит однос према прошлости, једноставно укажем на произвољност и бесмисленост „нових“ теорија о Србима као народу најстаријем. Реч је о примамљивим митовима који могу да годе националној сујети, али који немају никакве везе са историјском истином и само уносе непотребну пометњу и наносе штету српском народу.

Ни на тренутак нисам помислио да моја књига може зауставити бујицу псеудоисторије, псеудоархеологије или псеудоетимологије које су се попут жилавог корова прошириле у једном делу наше читалачке јавности. У међувремену, доживљавајући успоне и падове, псеудоисторија је постала део овдашњег фолклора, раме уз раме са ријалити програмима, турбо-фолком и видовњацима који у слепопоћним сатима на разним локалним телевизијама „проричу“ будућност наивним и лаковерним гледаоцима.

Као што нека деца верују да Деда Мраз постоји, да је то трбушасти старчић са белом брадом и брковима, који живи негде далеко, на северу, у леду и снегу, и за Нову годину на санкама које вуку ирваси разноси поклоне широм света, тако и неки људи, прибојавам се да њихов број и није тако мали, верују теоријама које шире српски псеудоисторичари. Ипак, утисак је, наша средина мало лежерније и са мање преиспитивања, поготово у поређењу са деведесетим годинама прошлог века, прихвата тезе о неизмерној старини Срба.

Псеудоисторичарима се не могу одрећи упорност и радиност, а то је за последицу имало објављивање нових књига које се врте у истом

виртуелном кругу примамљивих, али недоказивих аргумената. Будући да је у међувремену „материјал” знатно нарастао, стекли су се услови да уместо петог и допуњеног издања *Срба њре Агама и њосле њеја* приредим сасвим нову књигу. Под појмом *материјал* подразумевам текстове, било књиге или чланке, дружине која себе назива „србском аутохтонистичком школом”. Овога пута делимично ћу се осврнути и на неке посленике историјске науке који не познају довољно добро њену методологију или је свесно избегавају и произвољним и погрешним тумачењима вређају научни метод. Како наша средина нема много разумевања и смисла за нијансирано и еуфемистичко критичко изражавање, или га погрешно схвата у распону од благе и доброћудне замерке до врхунског комплимента, на неким местима у књизи сам морао да будем врло „директан”. Полемички тон књиге дозвољава ми и непосредна обраћања, иронију, сарказам, као и настојање да се нешто духовито каже.

У међувремену, стицајем различитих околности, неке од српских псеудоисторичара упознао сам и лично – из елементарне пристојности не бих на овом месту наводио њихова имена и презимена – површно додуше, али ипак довољно да будем запањен (мада не и изненађен!) „опсегом” њиховог поимања и плиткоћом њиховог размишљања, али и неутемељеном и, опет, задивљујућом самоувереношћу која као да нема премца. Њихове су одлике површност, недоученост, недовољно образовање, скучени видици, насртљивост из несигурности или пак из „претеране и самоуверене” сигурности. Просто је несхватљиво како понекад не разумеју основне ствари, чак ни онда када им се два пута споро, пажљиво и разговетно објасне. Или се, дозвољено је претпоставити, само праве да нису схватили аргументе који обарају њихове крхке „доказне” конструкције.

Напослетку, морам да признам да сам се и овога пута, пишући књигу *Клио се стијиги*, као и приликом рада на првом и осталим издањима књиге *Срби њре Агама и њосле њеја*, одлично забављао.

у Београду,
септембар 2016. године

Радивој Радич

ПРОЛОГ

„Драг ми је Платон, али ми је истина још дража”
Аристотел (384–322)

У временима када се српска историографија помањала, на самом крају XVIII и у првим деценијама XIX века, двојица умних људи, двојица великана – Доситеј Обрадовић (1742–1811) и Вук Стефановић Караџић (1787–1864), мудро и трезвено упозоравали су и саветовали будуће посленике на пољу историјске науке да буду привржени истини. Први је наглашавао да му „ништа на свету није милије ни љубезније од мојега рода; но, колико га више волим, толико сам му више дужан правду и истину представљати и говорити”,¹ али и „неук не може науку трпети јер ма како наука дође, сва власт која је на сујеверју основана и утврђена ће пропасти”.² Код другог наилазимо на јасно изражену свест о томе да се историја не може писати без извора, а да се извори не могу употребљавати без критике, односно разликовања онога што је веродостојно и поуздано од онога што је легендарно или тенденциозно.³ Уз то, Вук Караџић истрајава на томе да „никад није збацио с ума *истину*, која је у историји најглавнија ствар”.⁴ Премда би се Доситејево упозорење пре свега могло означити као етичко, а Вуково као сцијентистичко, односно методолошко, у оба случаја се у први план ставља историјска

¹ Радивој Радић, *Историја и њеудоисторија*, у: М. Јовановић – Р. Радић, *Криза историје: српска историографија и друштвени изазови краја 20. и почетка 21. века*, Београд 2009, 196 (у даљем тексту: Радић, *Историја и њеудоисторија*).

² *Просветина ризница мудрости: мисли, изреке, цитати, афоризми*, изабрали Мирјана Милосављевић, Милутин Станисавац, Београд 2004², 220.

³ Радић, *Историја и њеудоисторија*, 196.

⁴ Вук Караџић, *Историјски сјиси*, I (Сабрана дела Вука Караџића, књ. 15), прир. Радован Самарџић, Београд 1969, 28.

истина лишена било какве пристрасности. Карацићеви методолошки принципи касније су до пуног изражаја дошли у радовима Илариона Руварца (1832–1905), „оца” српске критичке историографије, и ништа мање заслужног Љубомира Ковачевића (1848–1918), као и њихових потоњих следбеника.⁵ На том плану, поготово када је у питању историјска методологија, Вук Карацић би се могао сматрати весником и неком врстом претече српске критичке историографије.

У оновременој Србији нису сви следили разборита и племенита начела Доситеја Обрадовића и Вука Карацића. Напротив, код групе ондашњих псеудоисторичара, односно историка романтичара, а то су, пре свих, били Милош С. Милојевић (1840–1897) и Сима Лукин Лазић (1863–1904), историјска истина је робовала дневној политици и била „прилагођавана” потребама националне пропаганде. У својој књизи *Двије оскоруше, једна мени друја њему*, у којој ненаучним аргументима покушава да се одбрани од оправдано оштро изречених критика знаменитог историчара Станоја Станојевића (1874–1937), Сима Лукин Лазић се у немоћи да се супротстави научно образложеној аргументацији усредредио на родољубље и славодобитно грмео: „Да ми је само знати, да ћу тим усрећити род и народ свој, вјеруј ми, ја бих слатко поднио и ону највишу жртву, вишу и од живота, вишу и од части: лагао бих дан и ноћ – лагао бих као пас”.⁶ Овај став, изречен са непримереном опорашћу, нажалост, постао је нека врста завета или својеврсне „Хипократове” заклетве свих потоњих нараштаја псеудоисторичара, а све до нашег времена.

И данас, као уосталом и пре сто педесет година, у претпрошлом XIX столећу, ова недоумица, иначе сасвим непотребна, није изгубила ништа од своје актуелности. Напротив, још увек постоји. Да ли кора-

⁵ Сима Ђирковић, *Вук као историчар српских њрадова*, Даница. Српски народни илустровани календар за годину 1995, 135–139 (= *О историографији и методологији*, Историјски институт, Studia Historica Collecta, књ. 3, Београд 2007, 85–88).

⁶ Сима Лукин Лазић, *Двије оскоруше, једна мени друја њему. Збоговио врач њојаћач*, Загреб 1895, 27–28.

чати стазом научне истине, каткад веома кривудава, заметне и несигурне, или се лагодно кретати кроз пространо беспуће сањарија и измаштаних пожељних претпоставки, па, неретко, и ординарних лажи?

ГЛАВА

ЧАС ИСТОРИЈЕ

„Дубоко незнање чини човека дојмайом.”

Жан де Ла Бријер (1645–1696)

Један од услова који је погодовао ширењу псеудоисторије у нашој средини проистекао је и из појаве да су се на подручју историје и археологије, које су у XX столећу доживеле снажан успон, почели икрустрирати ненаучни елементи. Наиме, у простор омеђен строгим сцијентистичким начелима продрло је тумачење прошлости, али из перспективе садашњости.⁷ На тај феномен би се у потпуности могла применити крилатица Едварда А. Фримена, енглеског историчара XIX века, који је наглашавао да је „историја, политика прошлости”.⁸ Притом је позивање на одређена историјска раздобља служило „за оправдавање савремених тенденција какве су идеолошка и политичка стремљења, историјска права одређених друштвених група или категорија, доказивање древности, па чак и урођене супериорности појединих нација и ‘раса’”.⁹ То је имало за последицу да историја као наука, уместо да благотворно утиче на изградњу рационалне историјске свести, склизне до нивоа на коме митови и митологизоване конструкције „потхрањују митовима ионако опхрвано и спутано друштвено памћење”.¹⁰

⁷ Весна Манојловић Николић – Владимир Д. Михајловић, *Псеудо-историја/ археологија и глобализација: пример ех Уи Ыросџора*, Етноантрополошки проблеми 2 (2016) /у штампаном/ (у даљем тексту: Манојловић Николић – Михајловић, *Псеудо-историја/ археологија и глобализација*).

⁸ Мирослав Јовановић, *Историографија и криза*, у књизи *Криза историје*, Београд 2009, 60 (у даљем тексту: Јовановић, *Историографија и криза*).

⁹ Манојловић Николић – Михајловић, *Псеудо-историја/ археологија и глобализација*, (са позивањем на најновију релевантну литературу).

¹⁰ Јовановић, *Историографија и криза*, 106.

У тај „митологизовани”, односно, са научне тачке гледишта, контаминирани простор, бучно су нахрупили разноразни псеудоисторичари и лажни пророци и попут корова почели да се шире. Притом је од другостепеног значаја била чињеница да се у њиховим књигама и теоријама извођење научних доказа и методолошко образлагање не појављују ни у назнакама. У питању је само прегршт немудрих и проблематичних чињеница које су зачињене патетичним квазиродољубљем. Једном речју, све се заправо своди на догму коју није потребно доказивати него у њу треба слепо веровати. „*Credo quia absurdum* (Верујем јер је бесмислено, тј. немогуће)”, што би рекао Тертулијан, знаменити хришћански богослов друге половине II и почетних деценија III века.

Уљуљкани „успесима” и пријемом књига код дела публике, а на крилима своје самозаљубљености, неки псеудоисторичари су почели да верују како су њихова „научна” открића необорива. Потпуну незаинтересованост и ћутање званичне историографије схватили су онако како им је одговарало – као немоћ историчара од заната. Моја књига *Срби њре Адама и њосле њеја* за извесно време унела је пометњу у њихове редове, али онда су се прибравали и почели да категорички тврде како нисам оповргао ниједну њихову теорију. Наравно, то није било тачно, чега су у потаји и они били свесни, али су наставили да „папагајски” понављају своја уверења која су се скаменила у догму.¹¹

У редовима који следе трудићу се да што једноставније, али, наравно, са неопходном научношћу, покажем сцијентистичку неоснованост неких од омиљених теорија српских псеудоисторичара, а њих позивам да буду пажљиви и усредсређени, и да, у зависности од цивилизацијске степенице на којој се налазе, припреме тршчана или гушчија пера, заоштре своје графитне оловке, напуне наливпера, провере хемијске оловке, или, најзад, припреме тастатуру својих персоналних рачунара.

Час може да почне!

¹¹ Радивој Радић, *Срби њре Адама и њосле њеја. Историја једне злоујојребе: слово ѡройив „новороманѡичара”*, Београд 2003, II издање (2005), III издање (2011), IV издање (2015).

„СРБИ НАРОД НАЈСТАРИЈИ” – НЕСИГУРАН И(ЛИ) НЕТАЧАН ПРЕВОД

У данашњој Србији ретки су они који нису чули за крилатицу „Срби народ најстарији”. Реч је о наслову књиге Олге Луковић Пјановић (1920–1998) која је код српских псеудоисторичара, па и неких делова нашег друштва, а о српској дијаспори да и не говоримо, досегла култне размере и постала нека врста „Светог писма”.¹² Уздигнута на ниво аксиома, устоличена као неприкосновено начело и знак међусобног распознавања, лозинка „Срби народ најстарији” већ годинама греје родољубива срца поштовалаца митоманске повеснице. Угодно смештени под њеном куполом, самозвани весници „нове” историје већ годинама бомбардују нашу јавност сензационалистичком и приземном верзијом прошлости.

Госпођа Луковић Пјановић је звучни наслов своје књиге, показале се погрешно, преузела из дела позновизантијског историчара Лаоника Халкокондила, а потом је израстао у горостасну идеју водиљу и постао непресушно извориште надахнућа српских псеудоисторичара. Истини за вољу, свеснији део српског народа, коме никада није недостајао смисао за иронично, крилатицу „Срби народ најстарији” умотао је у плетиво саркастичног, заодену у рухо шарлатанства, прихватио као надриченост и, као такву, извргао подсмеху и руглу. Отуда и насушна потреба псеудоисторичара да реченој лозинки поврате изгубљени углед. Управо је гануљиво с којом посвећеношћу и загрцнуто то начело, тај свеобухватни мото, тај врховни принцип, бране двојица представника тзв. „србске аутохтонистичке школе”, Јован И. Деретић и Драгољуб П. Антић. Они бележе следеће: „Значи, надменост ‘едукованих’ историчара при спрдању са овом крилатицом, није заснована на стварним чињеницама и више осликава њихов тужни лик немоћног заробљеника у мрежи сопствене догматизоване историографије, него што приказује некакву њихову ин-

¹² Олга Луковић-Пјановић, *Срби... народ најстарији*, I–II, Београд 1990.

телектуалну супериорност. На њихову жалост, та крилатица је сасвим тачна и као тумачење Халкокондиловог записа, али и као историјска истина”.¹³ Да човеку очи засузе над овим отужним хвалоспевом, над овим патетичним словом, над овим омажом површности и опсенарству.

Да видимо како заправо стоје ствари!

Премда по образовању класичар, госпођа Луковић Пјановић је, сва је прилика, погрешно превела поменути крилатицу и тај нетачни превод је ставила у наслов своје небулозне књиге. Потом су је остали псеудоисторичари, иначе потпуне незналице када је у питању грчки језик, заправо аналфабете на куб (не разликују ни грчка слова, а о превођењу да и не говоримо), само механички, у основној школи би се то рекло „без разумевања”, преузели за свој кредо, поклич, начело, мото, знак распознавања, лозинку, идеју водиљу, манифест, „логос”. Попут следбеника „пачје” школе из песме за децу Јове Јовановића Змаја: „...Ништа више не научи/ пачурлија та,/ него што је и пре знала/ ‘Та, га, га, га, га!’”

Ево, најпре, грчког текста из историјског списка Лаоника Халкокондила: „Μετὰ δὲ ταῦτα ἤλαυνεν ἐπὶ Μυσοὺς καὶ ἐπὶ Τριβαλλοὺς. τὸ δὲ γένος τοῦτο παλαιότατόν τε καὶ μέγιστον τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐθνῶν”,¹⁴ а ево и српског превода: „После тога је Мурат кренуо против Миза (Бугара) и Трибала (Срба). Овај род (дакле и Бугари и Срби!) најстарији је и највећи међу свим народима на свету”.

Као подршку доносимо како је спорни пасаж на енглески превео проф. Ентони Калделис, један од најугледнијих византолога данашњице: „After this Murad marched against the Bulgarians and the Serbs. This race [i.e., Slavs] is the most ancient and largest among all the peoples in the world”.¹⁵ Много пре Калделиса, на исти начин, са грчког на румунски,

¹³ Јован И. Деретић – Драгољуб П. Антић, *Србица: историја њименосији*, изд. Ганеша клуб, Београд 2013, 24 (у даљем тексту: Деретић – Антић, *Србица*).

¹⁴ *Laonici Chalcocondylae historiarum demonstrationes*, ed. E. Darko, I, Budapest 1922, 30 (у даљем тексту: Chalc.).

¹⁵ *The Histories, Laonikos Chalkokondyles*, vol. I, Translated by Anthony Kaldelis, Dumbarton Oaks Medieval Library, Cambridge, Mass. – London 2014, 53.

спорни одељак превео је и чувени византолог Васил Греку: „Dură aceea a pornit asupra misilor și tribalilor. Acest neam, cel mai vechi și mai mare din popoarele din lume, dacă s-a desfăcut dintr-un trib al irililor...”¹⁶ Другим речима, и Калделис и Греку истрајавају на томе да се синтагма „овај род” у спорној реченици ученог Атињанина односи како на Србе тако и на Бугаре, а не само на Србе (што прижељкују и у шта заслепљено верују српски псеудоисторичари).

Сва је прилика да се госпођа Луковић Пјановић на овом месту повела за латинским преводом грчког текста у издању Лаоника Халкокондила у оквиру Бонског корпуса, или неког од претходних издања историјског дела ученог Атињанина, где стоји: „Post haec bellum avertit in Mysios et Triballos. Triballos autem gentem esse totius orbis antiquissimam et maximam compertum habeo”.¹⁷ С друге стране, добро је познато да се не треба безрезервно ослањати на латинске преводе византијских историчара у оквиру Бонског корпуса (Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae), јер они неретко могу да буду само парафраза. Управо то често чине псеудоисторичари јер за разлику од грчког, о коме немају појма, латински, може бити, натуцају.¹⁸

Уосталом, увек се треба непосредно обратити изворнику, у овом случају грчком тексту, а не преводу, јер је и најбољи превод само интерпретација. Ово је једно од основних начела историјске методологије, а

¹⁶ Laonic Chalcocondil, *Expuneri istorice în romînește de Vasile Grecu*, Scriptorum byzantine II, ed. Academiei Republicii Populare Romine, Bucuresti 1958, 40.

¹⁷ *Laonicus Chalcocondylas*, ed. V. G. Niebuhrii C. F., Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Bonnae 1843, 34.

¹⁸ Тако, на пример, чине поменути Деретић и Антић у заједничкој књизи коју потписује и Слободан М. Јарчевић, још један „војник” тзв. „србске аутохтонистичке школе”. Уп. Јован И. Деретић – Драгољуб П. Антић – Слободан М. Јарчевић, *Измисљено досељавање Срба*, изд. Ганеша клуб, Београд 2012³, 103–105 (у даљем тексту: Деретић – Антић – Јарчевић, *Измисљено досељавање Срба*), где у великим одељцима доноси превод, тј. латински текст византијског историчара XV века Лаоника Халкокондила који је, већ је у више наврата речено, писао на грчком.

за српске псеудоисторичаре, благо речено, знамо да са научном методологијом нису у љубави. За неупућене, поновићемо: Лаоник Халкокондил је византијски историчар који је своје историјско дело написао на грчком, а не на латинском језику.

У овом случају је очито да се госпођа Луковић Пјановић није довољно удубила у све оно што о Мизима и Трибалима, односно Бугарима и Србима, записује Лаоник Халкокондил. Учени Атињанин изричито наглашава блискост, међусобну повезаност и посебност Миза (Бугара) и Трибала (Срба), те бележи да се они међу собом разликују по имену, али не и по нарави.¹⁹ О том питању се у науци одавно расправљало и као исход таквих напора постоји и одговарајућа релевантна литература.²⁰

Пред нашим очима се, ето, као последица нетачног превода једне реченице из историјског дела византијског писца Лаоника Халкокондила, у тренутку урушила помпезна и претенциозна изрека „Срби народ најстарији”. Или, у најбољем случају, „гласовита” крилатица би се морала унеколико преиначити. Дакле, уместо „Срби народ најстарији”, а у складу са тачним читањем извора, требало би да буде „Бугари и Срби народи најстарији”. Не знам зашто ми се чини да се српским псеудоисторичарима ово неће допасти.

¹⁹ Chalc. 26, 31.

²⁰ На пример, вид. Е. Б. Веселаго, *Историческое сочинение Лаоника Халкокондила (Опыт литературной характеристики)*, Византийский временник 12 (1957), 203–217; Н. Ditten, *Der byzantinische Historiker Laonikos Chalkokondyles über die slawischen und baltischen Völker Osteuropas*, Zeitschrift für Slawistik 11 (1966), 594–608; Петър Ангелов, *Идеята на етническата близост между българи и сърби в навечерието на османското завоевание*, Годишник на Софийския университет „Св. Климент Охридски” 86, 5 (1992–1993) /1995/, 21–22; Маја Николић, *Византијски њисци о Србији (1402–1439)*, Београд 2010, 120.

СРБИ – НЕБЕСКИ НАРОД

Колико је само вицева настало, колико врцавих пошалица срочено, колико је искричаве духовитости испољено поводом флоскуле „Срби – небески народ”. Обично се сматра да је њен творац, раних деведесетих година прошлог века, био композитор Енрико Јосиф (1924–2003), Јеврејин рођен у Београду. У племенитој жељи да похвали српски народ и средину у којој је провео читав живот, а у историјски тешким и мучним временима, он је са недвосмисленом искреношћу своју захвалност и својеврсно дивљење метафорички сажео у те три речи. Та је крилатица потом, у различитим контекстима, крећући се од дирљиво искреног до крајње ироничног, у вербалној комуникацији код нас постала веома често употребљавана.

Српски псеудоисторичари, којима очигледно недостаје смисао за духовитост и луцидност, изреку „Срби – небески народ” прихватили су преозбиљно, односно буквално. Отуда су и сваку шалу која алудира на њу схватили као личну увреду. Тако је Јован И. Деретић – а ко би други до тај непатворени „родољуб” и неуморни борац за неискварену историјску истину (опет уз подршку провереног и оданог саборца Драгољуба П. Антића) – са истим еланом, са истом одлучношћу, са истим полетом којим је бранио изреку „Срби народ најстарији”, прегао да одбрани и изреку „Срби – небески народ”. Наравно, учинио је то колико трапаво толико и смешно, и не само крајње неуверљиво него аљкаво, недотупавно, трагикомично.

Са задовољством наводимо његову аргументацију, то чудо од учености, акрибије и сцијентистичке упућености у лингвистику. Расправљајући о употреби термина *Аријци*, односно *Арјани*, Деретић истиче да се овај други назив данас претежно користи за означавање иранско-индијске гране народа и наставља: „Овај назив (*Арјани* – прим. Р. Р.) лако се препознаје у бројним српским речима, као и у другим данашњим словенским језицима. Лако је утврдити да је назив *Арја* тесно везан за култ Сунца, јер означавају жестину (*јар, јари, јаросй, јуриийи, јуришаийи*),

светлост (*јарки, руј, рујни*), оштрину (*рески*), али се односи и на важну радњу у земљорадњи – орање (*резати, рийти, орати*). Корен – слог (са муклим гласом) **Рь** и радња **РьАТИ**, у смислу жестоког покретања, очувао се у старом називу реке Волге (Ра), али и у имену староегипатског бога Сунца (Ра) – Сунца, које *јаром* ствара *рај*. Народ који се идентификује са овим особинама је РьСАН, тј. силан и то су Руси, Раси, Сури, Срби. Култ Сунца је нераскидиво повезан са Србима, па у том смислу спредање са синтагмом ‘Срби – небески народ’ само описује незнање ‘духовитог’ аутора.²¹

Драги читаоче, усредсреди пажњу на те „слагалице-погађалице”, на то бесомучно гомилање речи, на ту силесију произвољности које не могу доказати апсолутно ништа! „О, зар се и то може” – питамо се ми, а Деретић и његова дружина славодобитно одговарају: „Може! Ми смо родољуби-историчари!” Признајем, тешко ми је да замислим да ико разуман може да поверује у ове Деретићеве „доказе”.

Са истим ступњем веродостојности и сцијентистичке „сериозности”, а користећи Деретићев начин доказивања, можемо рећи да су и Марсовци добили име од Срба. Уколико неко не верује, ево „деретићевског” доказа:

Марсовци су добили име од српских речи Мара (женско име) и сова (птица), а по формули: Мара + сова = Мар(а) + сов(а) = Марсов + ци = Марсовци! Што би стари Латини рекли: „*Quod erat demonstrandum* (што је требало доказати)”, Турци „аферим”, северноамерички Индијанци – „хауг”!

Невероватна је та лингвистичка лабораторија коју води Деретић, несвакидашњи примерак опсенара, мађионичара и алхемичара. Он је у стању да за било коју реч из било ког језика на свету докаже да је заправо српска. „Јер” – попут хора у античким драмама, понављају псеудоисторичари – „српски је прамајка (или, евентуално, Мајка, али са великим ‘М’) свих језика”.

²¹ Деретић – Антић, *Србица*, 30.

И, напоследку, обавеза ми је да подсетим и на чињеницу да осим Деретића овај „доказ” у одбрану крилатице „Срби – небески народ” потписује и иза њега стоји и Драгољуб П. Антић, коаутор књиге *Србица: историја именовани* на коју смо се позвали.

ТОБОЖЊИ ПОМЕН СРБА 1900 ГОДИНА ПРЕ ХРИСТА

Ако је веровати Деретићу, први помен Срба потиче из XIX века пре Христа са подручја Месопотамије. Признајем да сам прилично разочаран јер сам живео у уверењу да је тај волшебни „аутохтониста” кадар да древност српског рода помери знатно дубље у прошлост и добаци до, рецимо, XXX миленијума пре наше ере. Овако, у његовој верзији повеснице, Срби ми се некако чине као којекакви скоројевићи и никоговићи без корена.

У питању је сумерски запис на клинастом писму о владару Нину Беловом, који је, како бележе Деретић и Антић, наводно прочитао Арчибалд Сајс и који гласи:

„Ур-Нина шар Ширпурла (Shirpurla)”²²

а који у Деретићевом „зналачком” преводу гласи „Господин Нино, цар Срба”. Оваквом, најблаже речено произвољном и пучком тумачењу опире се више општепозатих чињеница. Деретић сматра да је реч *Ур* српска, а да су је касније од Срба преузели Мађари. У ствари, обратно, реч *Ур* је мађарска, па је то и корен имена Урош које је из мађарског ушло у српске земље.²³ То би било исто као када бисмо, на пример, за име Мухамед тврдили да је српско! Мада, приметите неко од „србских” мајстора етимологије, и то се лако – према формули: Мухамед = муха + мед – може доказати.

²² Исто, 239–240.

²³ Милица Грковић, *Речник личних имена код Срба*, Београд 1977, 200.

Деретић наводи бесмислено објашњење: „Звање цар имали су сви асирски владари и то се налази записано на оним писмима која нису имала слово *цифа* (Ц) као сар или шар”.²⁴ А онда следи још једна „бравура”: „То звање је допрло до наших дана у титули персиског цара, као *шах*”.²⁵ Без коментара!

Да се подсетимо, реч *цар* долази од имена римског државника Гаја Јулија Цезара. Цезар се родио 100. године пре Христа, односно око 1800 година после тог натписа на клинастом писму. Одмах је јасно да у тренутку састављања фамозног натписа реч *цар* као највиша владарска титула није могла постојати. То би отприлике било исто као када бисмо неком ко је живео пре 1800 година (2016 – 1800 = 216), на пример римском цару Каракали (211–217), приписали да је у некаквом закону који је издао познавао и користио речи *ѝенсек* (скраћеница од генерални секретар), *ѝорѝѝарол*, *менаѝер*, *ѝи-ар*, *монѝѝажер* или *хакер*, речи које су настале у најновије време и, наравно, којих није било у тако давној прошлости.

О томе да се фамозна реч *Ширѝурла* (Shirpurla) односи управо на Србе не треба ни трошити речи. Све је то једна велика бесмислица, једна „абракадабра”, једно несувисло брбљање.

Уопште, теза о вишемиленијумском постојању неких народа бесмислена је, као што је погрешно и „такмичење” у томе који је народ најстарији. Тако, рецимо, нико од проучавалаца најстарије прошлости у данашњој Француској не сматра да је кромањонски човек, један од најстаријих представника *Ното sapiens*-а (пронађен у месту Кро-Мањон, у Дордоњи, у Француској) био Француз!

²⁴ Деретић – Антић, *Србица*, 240.

²⁵ Исто.

из разних градова Србије, дакле дечаци и девојчице узраста од петнаест до осамнаест година, које нарочито занима историја. Не верујући да неко уопште може тако да размишља, да говори о Србији у VI веку пре Христа, они су се оваквом поимању древне историје са разлогом смејали.

Балуцистаноложе Милановићу, видите ли да више ни деци не можете да подвалите и подметнете своју „исфабриковану” верзију повеснице!

Милосрдни Милановић, прожет хуманошћу и надахнут бригом за животе обесправљених радника, у следећем издању своје књиге поста-раће се да закључи како су рудари из Србије, за разлику од феничанских, имали не само „топли оброк” него и паузу за исти, како су месечно по повлашћеној цени добијали полутке мяса („француска обрада”) и како су о трошку синдиката летовали у Врњачкој, Богутовачкој, Матарушкој и иним бањама дијем Србије.

У предговору своје књиге *Историјско њорекло Срба* балуцистанолог Милановић пише: „Српски историчари, још увек стоје на позицијама позитивистичке историографије настале у XIX столећу, чије гесло је да (просто) исприча како се неки догађај десио али ретко шта каже подробније о узроцима и насталим друштвено-политичким последицама”.²⁸ Овај „балуцистанолог светског гласа” нема никакав увид у стање у српској историографији и није упућен у њене тренутне домете. Поменућу само један релативно недавни подухват српске историографије који служи на понос нашој средини и који је имао одјек и на међународном плану. То је вишетомна серија *Приватни животи у српским земљама* коју је издавачка кућа „Клио” покренула 2004. године и која обухвата период од најранијих раздобља до нашег времена.²⁹

²⁸ Милановић, *Историјско њорекло Срба*, 3.

²⁹ *Приватни животи у српским земљама средњеј века*, приредили С. Марјановић-Душанић и Д. Поповић, Београд 2004; *Приватни животи у српским земљама у освиј модерној доба*, приредио А. Фотић, Београд 2005, итд.

У сваком случају, Милановић, чије се књиге своде на конфузно препричавање „прежвакане” псеудоисторичарске литературе, последњи је који би могао да даје примедбе званичној српској историографији. Када је већ поменута позитивистичка историографија XIX столећа, треба нагласити да он није у стању да добаци ни до њених почетака, а камоли да са „балуцистанске” висине има некакве примедбе. Као што је за пећинског човека стари век био научна фантастика, тако су и за њега домети „позитивистичке” историографије потпуно недостижни.

Да мало забавим читаоце, ево два драгуља из поменуте књиге *Историјско порекло Срба*. Први од њих везан је за наслов једног одељка који је „припадник светског круга историчара-структуралиста” насловио „Српске жупе на Нилу”, док се на другом месту каже следеће: „Нови становници Србије постају и кромањонци са којима се грималдинци боре за превласт све до 10000 или 8000 година пре н. е.”³⁰

ПРИМЕР МАКЕДОНИЈЕ

Као што Милановић схвата Србију као област која под тим именом постоји од настанка света, тако историчар Александар С. Атанасовски, историчар из Бивше Југословенске Републике Македоније (БЈРМ), у књизи *Македонија у XIV веку*³¹ посматра простор своје данашње, актуелне државе као „непроменљиву историјску константу”. Проблем настаје и из чињенице да је појам *Македонија* у средњем веку обухватао много већи простор него што га данас заузима БЈРМ. У оновремену Македонију улазили су знатни делови данашње државе Грчке, а Солун је био њен главни град.

У предговору своје књиге Атанасовски расправља о студијама и научним чланцима старије историографије који додирују његову проблематику. У питању је поступак који је уобичајен за овакву врсту науч-

³⁰ Милановић, *Историјско порекло Срба*, 138–146, 157.

³¹ Александар С. Атанасовски, *Македонија во XIV век*, Тетово 2009, 5–293 (у даљем тексту: Атанасовски, *Македонија во XIV век*).

них књига. Међутим, Атанасовски наводи да је Стојан Новаковић (1842–1915), наш знаменити историчар, писао о Струмској области у XIV веку и Стефану Душану, али онда додаје: „Треба да се нагласи да његови резултати нису у потпуности прихватљиви, будући да све феудалне господаре у Македонији после смрти Стефана Душана третира као српске (*sic!* – прим. Р. Р.), а саму битку на Марици (1371) која се водила између војски Јована Угљеше и краља Вукашина, с једне, и османлијске, с друге стране, представља као да је акција коју су против Османлија организовали Срби, што није тачно”.³² Како није тачно, колега Атанасовски, кад сви извори и на њима заснована научна литература говоре о Маричкој бици као о сукобу Османлија и Срба? Мада је то непотребно, ево неколико примера како се вреднује битка на Марици у светској научној литератури: „Пресудна победа османских Турака против Срба (Crucial victory of Ottoman Turks over the Serbs)”,³³ „Османлије су поразиле српску војску коју су предводили краљ Вукашин и његов брат, деспот Угљеша, код Черномена”,³⁴ „Спољашњим деловима византијског света као што је била Србија, судбина је била наклоњена и пропали су у пламену славе, на Марици и на Косову, у биткама које су ушле у легенду”.³⁵ Колега Атанасовски, као што се види из ових, али и многобројних других примера, помињу се искључиво и једино Срби и нико други. Сваки покушај да се то оспори или преиначи је псеудонаука!

У наставку предговора своје књиге, Атанасовски и за Георгија Острогорског (1902–1976) и његову изванредну књигу *Серска област њосле Душанове смрти*³⁶ – по мишљењу многих меродавних стручњака,

³² Атанасовски, *Македонија во XIV век*, 5.

³³ *The Oxford Dictionary of Byzantium*, ed. A. P. Kazhdan, vol. I, New York – Oxford 1991, 52–53 (у даљем тексту: *ODB*).

³⁴ *Dictionary of the Middle Ages*, ed. Joseph R. Strayer, vol. VIII, New York 1987, 135.

³⁵ Donald M. Nicol, *The End of the Byzantine Empire*, London 1979, 96.

³⁶ Георгије Острогорски, *Серска област њосле Душанове смрти*, Београд 1965 (= Сабрана дела, књ. IV, *Византија и Словени*, Београд 1970, 423–631).

најбоље дело овог можда највећег византолога XX века – каже да „не-научно третира Македонце као Србе”.³⁷

Што је најгоре, реч је о докторској дисертацији коју је Атанасовски одбранио пред веома угледном комисијом на Филозофском факултету у Скопљу.

Једним примером показашу како византијски духовник XIV века боље схвата историју и историјске процесе од Атанасовског и Милановића. У *Житију Максима Кавсокаливийа* из пера митрополита Теофана, говори се о одласку тадашњег васељенског патријарха Калиста у дипломатску мисију у Сер, на двор царице Јелене, удовице Стефана Душана, у лето 1363. године. Теофан је записао: „Пресвети патријарх Калист полазећи за Србију са својим клиром ради сједињења цркве и њеног мира...”, и неколико редова после: „Кад је патријарх стигао са клиром у Србију, умре ... и би сахрањен у цркви у Серу”.³⁸ Овде се за град Сер непосредно каже да се налази у Србији, а познато је да су га Срби држали само четврт века – од 1345. до 1371. године – када су се и одиграле Калистова мисија и његова смрт. Како било, у време када је Теофан писао *Житије Максима Кавсокаливийа*, Сер већ поодавно није био под српском влашћу. Међутим, скрупулозни духовник је ипак уважио чињеницу да се у тренутку мисије и смрти цариградског патријарха Калиста (1363) некада византијски град Сер налазио у оквирима српске државе.³⁹ У овом случају би Атанасовски и Милановић имали шта да науче од митрополита Теофана из XIV столећа.

³⁷ Атанасовски, *Македонија во XIV век*, 7.

³⁸ F. Halkin, *Deux Vies de saint Maxime le Kausokalybe, ermite au mont Athos (XIVe siècle)*, Analecta Bollandiana 54 (1936), 94 (= Variorum Reprints, *Saints moines d'Orient*, London 1973, XI). Превод: *Византијски извори за историју народа Југославије*, VI, Београд 1986, 647.

³⁹ Радивој Радић, *Србија у Житију Максима Кавсокаливийа*, Наука и идентитет, Филозофске и природно-математичке науке, Зборник радова са Научног скупа (Пале, 21–22. мај 2011), Филозофски факултет Пале, Посебна издања: Научни скупови, књ. 6, том 2, Пале 2012, 15–20.

Мало ћу се поиграти начином на који историјску науку виде Милановић и Атанасовски. Узмимо пример Чубуре, дела Београда који припада општини Врачар. Својевремено, у доба постојања Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, део становника Чубуре је у својој домишљатости, шали и тобожњем микролокалпатриотизму Чубуру називао „седмом републиком” (пored шест већ постојећих: Србија, Хрватска, Босна и Херцеговина, Словенија, Македонија и Црна Гора). Претпоставимо да неки „чубурски” Милановић или Атанасовски, пише историју овог дела Београда кроз векове, од „палеолита до сателита”. У његовом делу бисмо могли да прочитамо реченицу: „Када је османлијски султан Мехмед II Фатих, овенчан славом освајача Цариграда и рушења Византије, 1456. године напао Београд, становници Чубуре су са осталима одбранили град на ушћу двеју река поред Авале”. Околност да се територија данашње Чубуре тада није налазила унутар зидина града (Београд је, наиме, био знатно мањи), за Милановића и Атанасовског није од било каквог значаја. Латини су нам оставили у наслеђе дивну изреку да је историја учитељица живота (*Historia est magistra vitae*), а онда су дошли разни Деретићи, Јарчевићи, Ђорђевићи, Милановићи и ини, и ову сентенцу извргли уругу.

ЕПИЛОГ

„Људи се радије хране илузијом него истином”
Анри Фредерик Амијел (1821–1881)

„Како можеш да читаш те глупости?” То је питање које ми с времена на време постављају неке колеге, а односи се на књиге српских псеудоисторичара. Обично на таква питања, која су делом и реторска, непосредно не одговарам, него их пропратим неодређеним смешком који се може протумачити и као порука да „неко мора и то”. Каткад признам да се после читања „измаштане” литературе српских псеудоисторичара, која због неукости и плиткоће понирања у историју њених аутора увек оставља горак укус, окрећем било списима Марка Аурелија и Јована Лествичника или делима врхунских сатиричара, афористичара и комедиографа.

Један од колега помало узбуђеним тоном наглашава следће: „Када уђем и књижару и са полице или стола узмем неку од њихових (псеудоисторичарских) књига, отворим било коју страницу, прочитам реченицу или две, одмах се изнервирам, па књигу враћам на место!” Оваква реакција је стручњацима за историју потпуно разумљива јер су у стању да на основу малог узорка, у овом случају после прочитаних само неколико реченица, установе о чему је реч. Проблем је у томе што велики број људи није у стању да процењује као историчари од заната и што им се због тога може подвалити. Другим речима, делу шире читалачке публике се полуистина или лаж, поготово ако годе националној сујети, може умотати у привид веродостојне чињенице.

Једна византијска загонетка гласи: „Шта је више од неба и светлије од сунца?” Решење је – *истина*! Међутим, друга византијска загонетка упозорава: „Сопствени темељ да добијем не могу, али ону на темељу често надјачам!” Решење је – *лаж*! Наравно, и Византинци су били свесни да је у неким случајевима лаж у стању да „победи” истину.

У наше време, у епоси дигиталне технологије, појавио се још један необичан феномен. Истина је постала преживела, депласирана и досадна категорија и, као таква, на неки начин сасвим непотребна. Људи су постали склонији „сензацији” која је увек узбудљивија, светлуцавија, бучнија и привлачнија, чак и без обзира на чињеницу да је њена веродостојност у најмању руку проблематична и да ће се сјајна аура око ње веома брзо распршити податком који је заморно обичан и незанимљив, али и неумољиво утемељен и тачан. Поједини теоретичари закључују да живимо у некој врсти „постчињеничке ере” у којој истина – некада са разлогом упоређивана са небом, сунцем, светиоником, незаменљивим путоказом и сличним квалификативима – постаје све мање важна. Уосталом, један велики филозоф XIX века је закључио да светом не влада истина, већ илузија.

Будући да су се настојања псеудоисторичара, подстакнута таласом нереалног оптимизма, да је само питање времена када ће „освојити” катедре и семинаре на универзитетима, показале као неостварива, они су своју „присутност” усмерили на два колосека. Први подразумева штампање јефтиних књига у великим тиражима. Отуда се у свакој књижари и на свакој тезги на којој се продају књиге, у било ком месту у Србији, увек не само налазе него бројем често и доминирају књиге псеудоисторичара. Други колосек је окренут ка информатичкој технологији и друштвеним мрежама које пружају неслућене могућности. Притом, псеудоисторичари са разлогом рачунају на околност да деманти, који евентуално уследе на њихове наступе на друштвеним мрежама, немају снагу „бучне сензације”, на неки начин делују одоцнело и слабашно.

У чињеници да је данас лакше него у било којем претходном раздобљу ставити у оптицај лажну информацију, која се по друштвеним мрежама шири муњевитом брзином и усваја као веродостојна, псеудо-наука је нашла плодно тле за своју агресивну „пропаганду”. Немоћ да знатније продру у свет озбиљне науке, без обзира на поједине „инциденте”, упућује их на бескрајан простор друштвених мрежа и они га се грчевито придржавају. Отуда је тај простор затрпан, боље рећи „еко-

лошки” загађен, њиховим текстовима, дискусијама, оглашавањима, трибинама. Притом су границе обзирности спуштене до самог дна јер примитивизам не мари много за добар укус и коректно иступање. Наравно, никако не би требало потценити ни знатан део читалачке публике који није лако убедити у бесмислене и небулозне теорије и који са изразитим презиром, грубим подсмехом и нескривеним гађењем пропрати сваку њихову „акцију”.

И, напослетку, као што сам и раније наглашавао, псеудоисторија као феномен неће ишчезнути јер је, не само код нас него и у другим срединама, постала део наталожене митоманије и нека врста фолклора. У појединим кардиналним ситуацијама и несигурним временима она ће вероватно и добијати на замаху, али, на жалост њених посленика, никада неће имати толику снагу да друштво окрене у потпуно ретроградном смеру.

БЕЛЕШКА О АУТОРУ

Радивој Радић (1954) дипломирао је на Филозофском факултету у Београду, група за историју, 1980. године. Магистарски рад под насловом *Обласни њосџодари у Византији крајем 12. и у њрвим деценијама 13. века* одбранио је 1985. године. Током 1985/1986. као стипендиста грчке владе боравио је седам месеци на научном усавршавању у Атини. Докторску дисертацију *Време Јована V Палеолоја (1332–1391)* одбранио је на Катедри за византологију Филозофског факултета у Београду 1991. године. Школску 1997/1998. провео је на усавршавању у Центру за византијске студије Дамбартон Оукс у Вашингтону (САД).

Редовни је професор Филозофског факултета у Београду и шеф Катедре и семинара за византологију. Предаје Историју Византије и на Филозофском факултету у Бањалуци и Филозофском факултету у Источном Сарајеву (Пале). Гостујући је професор на Православном богословском факултету у Београду.

Учествовао је на педесетак међународних научних скупова у земљи и иностранству и до сада је објавио преко две стотине научних и стручних радова у домаћим и иностраним часописима. Превасходно се бави позновизантијском историјом и везама између Византије и јужнословенских земаља у касном средњем веку, као и темама из свакодневног живота у византијском свету. За књигу *Време Јована V Палеолоја (1332–1391)* године 1993. добио је Октобарску награду града Београда за науку. За књигу *Сџирах у њозној Византији, 1180–1453, I–II*, добио је Награду „Лаза Костић” на Новосадском сајму књига, Награду „Светозар Милетић” за публицистику и Награду Вукове задужбине за науку (2000). За књигу *Друго лице Византије* добио је Награду „Веселин Лучић”, коју за научно дело додељује Универзитет у Београду (2014), и Награду „Владимир Ђоровић” (2015).

Објавио је и књиге *Из Цариграда у српске земље. Сџудије из византијске и српске историје* (2003, друго издање 2013), *Срби њре Адама и*

Њосле њеѿа (2003, друго, допуњено издање 2005, треће издање 2011. и четврто издање 2015. године), *Византија: ѿриур и ѿреѿаменѿ* (2006, друго издање такође 2006, треће издање 2007. године), *Царѿраг. Приче са Босфора* (2007, друго издање 2008. године), *Јован V Палеолоѿ, византијски цар (1341–1391)* (Београд 2008), *Византија и Србија: ѿламен и осѿјаји* (Београд 2010), *Константиѿин Велики – нагмоћ хришћансѿва* (Београд 2010), *Црно сѿолеће. Време Јована V Палеолоѿа (1332–1391)* (Београд 2013).

САДРЖАЈ

Предговор	5
Пролог.....	7
I ЧАС ИСТОРИЈЕ.....	11
„Срби народ најстарији” – несигуран и(ли) нетачан превод – Срби – небески народ – Тобожњи помен Срба 1900 година пре Христа – Србија и Феникија – Пример Македоније – Александар и Лесандар – „Аутохтонисти” и Албанци – Да ли су Албанци учествовали у Косовској бици? – Нормандија, а требало Далмација	
II НЕВОЉЕ СА РЕЧИМА	53
Сликара који жели да буде етимолог – Ах, ти Енглези!? – Следимо сликарову кичицу – Амери или Срби – Цар и жар – Српски, а не латински – Галерија „нових” Срба – Мали задатак за историографичаре – Византијски или српски календар? – „Научно” објашњење – Гласови из расејања	
III ГЛУПОСТ ЈЕ ВЕЧНА	89
Земља у којој ходе надљуди – Ђорђевићу, седи! Јединица! – Синдром „Бах-Менделсон” – На крилима православља – То су само „сигнифици” – Хомерово питање је решено! – Ординарне лажи – Царе, дај возачку дозволу! – Шта шкраба Ашкраба?	
IV ТАМО ГДЕ ИМ НИЈЕ МЕСТО	127
Исиод кулоле САНУ – Изложба „Освежавање меморије” – Мислимоно и Винча – Рујање повесници – Црпнице из једног интервјуа	

V SVI MOGU SVE.....	157
<i>Гитларисџа и словенска митологија – Суботом у „Сџакленцу” – Сви смо ми са двора цара Душана – Немањићи ојей међу Србима – Знаџе ли шџа је ПАНИ? – „Јунаци” друшџивених мрежа – Поџубни учинак – Чувари ваџре – Како наљуџиџи џосџодина Петровића? – Еџџони каскају на зачељу – ДНК</i>	
Епилог	195
Белешка о аутору	199